

Regionaal bestuur

TENTOONSTELLING OVER EEN ZOEKTOCHT NAAR HET IDEALE SCHAALNIVEAU

ONDERZOEK NAAR REGIONAAL BESTUUR

Overzicht van onderzoeksrapporten over regionaal bestuur die door of in opdracht van het ministerie van BZK zijn opgesteld in de periode 2013-2018

2013

Kenniskamer Modernisering van de bestuurlijke inrichting

In de kenniskamer werden drie wetenschappers uitgenodigd om hun inzichten in bondige essays samen te vatten. Deze essays zijn in deze bundel opgenomen. Douwe Jan Elzinga, hoogleraar Staats- en Bestuursrecht uit Groningen, bepleitte een nieuw constitutioneel organogram, waar we ons dan vervolgens beter aan zouden moeten houden. Het ontbreken van zo'n organogram is volgens hem de belangrijkste oorzaak voor het stroef verlopen van bestuurlijke herinrichtingen. Wim Derksen, hoogleraar Bestuurskunde aan de Erasmus Universiteit betoogde dat ook. En hij waarschuwde er voor het woord efficiency bij herindelings te vermijden. Klaartje Peeters lichtte het Deense model toe. In 2007 zijn daar bij toverslag het aantal provincies van 13 naar 5 teruggebracht en het aantal gemeenten van 171 naar 98. Maar verder werd vooral betoogd dat een buitenlands model, zelfs van de "Borgen", zich niet zomaar laat overplanten.
Ministerie van BZK: Douwe Jan Elzinga, Wim Derksen en Klaartje Peters [Onderzoeksrapport \(PDF\)](#)

2013

Verkenning naar lichte vormen van intergemeentelijke samenwerking

We definiëren lichte samenwerkingsvormen als die vormen waarbij geen nieuw orgaan wordt opgericht en het samenwerkingsverband geen beslissingsbevoegdheid heeft. Bij deze verkenning is gebruik gemaakt van een vragenlijst onder een beperkt aantal gemeenten, literatuurstudie, drie casestudies, een panel vanuit de praktijk en een panel vanuit de wetenschap. De lichte samenwerkingsvormen zijn onmisbaar voor gemeenten en verdienen daarom erkenning en waardering. Veel taken worden uitgevoerd met behulp van lichte vormen van samenwerking. De lichte vormen van samenwerking kennen veel verschijningsvormen. Ook de inhoud van de samenwerking varieert. Flexibiliteit, efficiency en het behoud van zeggenschap zijn de belangrijkste redenen voor gemeenten om te kiezen voor een lichte vorm van samenwerking. Van een tendens kunnen we niet spreken, maar er is wel een flink aantal gemeenten dat niet alleen vaste samenwerkingsverbanden heeft met andere gemeenten, maar ook met particuliere organisaties. Dat past in de ontwikkeling van de opkomst van de netwerksamenleving. Bij deze zoektocht hebben gemeenten geen behoefte aan nieuwe wettelijke kaders of richtlijnen. Lichte vormen van samenwerking worden immers juist gekozen vanwege de variëteit en flexibiliteit.
Universiteit van Tilburg: L. Schaap & L. van den Dool [Onderzoeksrapport \(PDF\)](#)

- 2013 — *Maatschappelijke business case Noordvleugelprovincie*
- In het regeerakkoord van het kabinet Rutte II stond het voornemen om de provincies Noord-Holland, Utrecht en Flevoland te fuseren. Met het oog op de verdere besluitvorming over dit voornemen is in opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkszaken onderzoek gedaan naar de financiële en maatschappelijke kosten en baten van de samenvoeging van deze drie provincies. Het onderzoek bestond uit twee pijlers. In pijler 1 zijn de effecten onderzocht op de personele en materiële kosten van de provincie, en ook op de inkomsten. In pijler 2 zijn de meer inhoudelijke effecten onderzocht op het provinciale beleid in de verschillende beleidssectoren.
Decisio & Andersson Elffers Felix
[Onderzoeksrapport \(PDF\)](#)
- 2014 — *Gemeentelijke herindelingen: lessen en leerervaringen*
- Om gemeenten te kunnen faciliteren die een herindelingstraject overwegen, wenste het ministerie van BZK praktisch toepasbare tips en 'good practices' over herindelingstrajecten ter beschikking te stellen. Daartoe is een analyse gemaakt van de belangrijkste politiek-bestuurlijke, financieel-economische en sociaal-culturele thema's die bij herindelingen een rol spelen. Aan de hand van wetenschappelijke literatuur over gemeentelijke herindelingsprocessen is een analysekader opgesteld waarmee vijf recente herindelingstrajecten diepgaand zijn bestudeerd. Door de achtergronden, doelstellingen, context, procesontwerp en de resultaten van herindelingsprocessen in kaart te brengen, is inzichtelijk gemaakt welke factoren een steunende, sturende of remmende invloed hebben op het verloop en de uitkomsten van het proces. Verder laat het zien op welke markante momenten in het proces deze factoren hun invloed hebben laten gelden.
BMC: Marcel Boogers, Martijn Mentink en Stefan Ruizendaal
[Onderzoeksrapport \(PDF\)](#)
- 2014 — *Verborgene krachten: over de bestuurskracht van vijf typen gemeenten*
- In dit onderzoek is de bestuurskracht van gemeenten geanalyseerd aan de hand van het evenwicht tussen de taakwaarde waarmee gemeenten te maken hebben en de hulpbronnen voor bestuurskracht die zij tot hun beschikking hebben. Hierbij onderscheiden de onderzoekers vijf typen van gemeenten: (1) minder welvarende, meerkernige gemeenten zonder centrumfunctie, (2) minder welvarende, minderkernige centrumgemeenten, (3) welvarende, minderkernige gemeenten zonder centrumfunctie, (4) welvarende, meerkernige gemeenten zonder centrumfunctie en (5) welvarende, minderkernige centrumgemeenten. Voor elk van deze typen gemeenten is onderzocht hoe de taakwaarde zich verhoudt tot de beschikbare hulpbronnen.
Radboud Universiteit: J uriaan van Kan, Marieke van Genugten, Jan R. Lunsing en Michiel Herweijer
[Onderzoeksrapport \(PDF\)](#)
- 2014 — *Urban scaling van Nederlandse steden*
- Decisio heeft in opdracht van het ministerie van BZK een beknopte studie verricht naar het optreden van schaafeffecten bij stedelijke agglomeraties. Daarbij is het de vraag of een niet optimale bestuurlijke cohesie en minder sociaal-culturele/economische samenhang leidt tot het minder goed functioneren van een stad/agglomeratie. Met andere woorden, hoe gedraagt het schaafeffect zich bij (1) stedelijke agglomeraties met één bestuurslaag en (2) stedelijke agglomeraties met meerdere bestuurslagen.
Decisio: Gerwin van der Meulen en Willem Goedhart
[Onderzoeksrapport \(PDF\)](#)

- 2014 ■ *Schaal en welvaart: onderzoek naar de empirische literatuur*
- Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft APE gevraagd om een literatuuronderzoek te doen naar de economische effecten van een specifiek element van de bestuursinrichting, namelijk de schaal van de bestuursorganen in de basale bestuurslaag: de gemeenten. Het gaat om een review van de empirische economische literatuur op het onderwerp en een vertaling van de uitkomsten in de Nederlandse context.
Ape: Johan Vonk, Nils Ellwanger en Leo Aarts
[Onderzoeksrapport \(PDF\)](#)
- 2015 ■ *De veranderende geografie van Nederland*
- In opdracht van het ministerie van BZK hebben de onderzoeksbureaus Regioplan en Atelier Tordoir een onderzoek verricht naar de ruimtelijk-economische opgaven van het middenbestuur. Op basis van analyse van kwantitatieve data met betrekking tot de structuur, dagelijkse verplaatsingen en verhuizingen van burgers, werkplekken en bedrijven, uitgesplitst naar kenmerken en gemeenten hebben de onderzoekers een “foto” gemaakt van patronen, relaties en structuren die samenhangen met de provinciale kerntaken. Ook voorziene toekomstige ontwikkelingen zijn bij de analyse betrokken. In samenspraak met provincies, regio’s, steden en andere partijen wil het ministerie van BZK de vervolgstappen verkennen.
Regioplan en Atelier Tordoir: P. Tordoir, A. Poorthuis en P. Renooy
[Onderzoeksrapport \(PDF\)](#)
- 2015 ■ *Effecten van regionaal bestuur*
- Omdat het belang van regionale bestuursvormen door een groot aantal ontwikkelingen toeneemt, wenst het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) het debat hierover te ondersteunen met wetenschappelijk onderzoek naar het feitelijk functioneren van regionale besturen. In deze rapportage worden de resultaten gepresenteerd van een quick scan van de effectiviteit en democratische kwaliteit van regionale bestuursvormen.
Universiteit Twente: Marcel Boogers, Bas Denters en Maurits Sanders
[Onderzoeksrapport \(PDF\)](#)
- 2016 ■ *Het huis van Thorbecke verdient een innovatiegarage*
- Het benutten van de economische kracht van regio’s is van groot belang voor de welvaart in ons land. Dat vergt een eigentijdse rol-opvatting en inrichting van het openbaar bestuur. Dit rapport is een pleidooi voor regionale triplehelixsamenwerkingsverbanden vanuit de inhoudelijke kracht van regio’s, juiste schaal en eigentijdse vormen van governance.
BMC: Jasper de Wit
[Onderzoeksrapport \(PDF\)](#)
- 2016 ■ *Economische meerwaarde van differentiatie*
- Van oudsher kent Nederland verschillende bestuurslagen. Er is tussen gelijke decentrale overheden weinig sprake van differentiatie. Dat is opmerkelijk omdat in sociaal, demografisch en economisch opzicht, gemeenten en provincies onderling wel sterk kunnen verschillen. Doel van deze verkenning was om de potentiële economische meerwaarde van meer differentiatie in beeld te brengen en om een aantal onderzoeksvoorstellen te formuleren waarmee de economische effecten van differentiatie kwantitatief onderzocht konden worden.
Ape: Johan Vonk en Leo Aarts
[Onderzoeksrapport \(PDF\)](#)

- 2016** ■ *Effecten van regionaal bestuur voor gemeenten*
- Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) wenst het debat over regionaal bestuur te ondersteunen met wetenschappelijk onderzoek naar het feitelijk functioneren van regionale besturen. Om die reden heeft het ministerie de Universiteit Twente (UT) een verdiepend onderzoek laten uitvoeren naar de democratische kwaliteit en effectiviteit van regionale bestuursvormen, dat voortbouwt op de eerder door de UT uitgevoerde quick scan en het hiervoor ontwikkelde onderzoeks-instrumentarium.
Universiteit Twente: Marcel Boogers, Pieter-Jan Klok, Bas Denters en Maurits Sanders
[Onderzoeksrapport \(PDF\)](#)
- 2017** ■ *Regionale sturing: inspelen op maatschappelijke uitdagingen*
- Nieuwe vormen van regionale sturing hebben de belofte in zich om beter dan gemeentelijke of landelijke vorming van sturing in te spelen op maatschappelijke uitdagingen. In dit essay wordt vanuit meerdere disciplinaire perspectieven de vraag beantwoord of en hoe regionale sturing kan bijdragen aan het oplossen van publieke problemen.
Universiteit Utrecht: Erik Stam, Niels Bosma, Janneke Gerards, Karin Geuijen, Albert Meijer, Remco Nehmelman, Rob Raven en Ingrid Robeyns
[Onderzoeksrapport \(PDF\)](#)
- 2017** ■ *Inventarisatie samenwerkingsverbanden decentrale overheden*
- Samenwerking tussen decentrale overheden is noodzakelijk om verschillende publieke diensten doeltreffend en doelmatig aan te (kunnen) bieden. Samenwerking is ook controversieel, want ‘verlengen’ van het lokaal bestuur voelt vaak als ‘afstand’ van de volksvertegenwoordigende organen. Dit rapport gaat in op de omvang, aard en kenmerken van samenwerking.
Proof adviseurs en Kwink groep: Florian Theissen, Maarten Noordink en Jakar Westerbeek
[Onderzoeksrapport \(PDF\)](#)
- 2017** ■ *Openbaar Bestuur in Regionale Ecosystemen voor Ondernemerschap*
- Het ministerie van BZK verkent voor welke uitdagingen het openbaar bestuur staat in regionaal-economische samenwerkingsverbanden en hoe deze samenwerkingsverbanden optimaal kunnen bijdragen aan economische groei. Dat heeft geleid tot de totstandkoming van dit rapport. Hierin wordt de nadruk gelegd op de institutionele kant van de regionaal-economische ontwikkeling, waarbij met name de invloed van de institutionele structuren, processen en cultuur is onderzocht. Het onderzoek laat duidelijk – en empirisch onderbouwd – zien dat de wijze waarop regionale ecosystemen zijn ingericht er toe doet. De manier waarop overheden, kennisinstellingen en het bedrijfsleven hun samenwerking vormgeven en onderhouden is van invloed op de economische ontwikkeling in de regio.
Birch en Utrecht Center for Entrepreneurship: Leonie Oosterwaal, Erik Stam en Jan Peter van den Toren
[Onderzoeksrapport \(PDF\)](#)

2018

Differentiatie in regionale governance en de relatie met economische groei en ontwikkeling

In opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties deed een consortium van de Universiteit van Tilburg en Universiteit Utrecht onderzoek naar de relatie tussen differentiatie in de inrichting en werkwijze van het openbaar bestuur en de groei en ontwikkeling van de (regionale) economie. Aanleiding voor het onderzoek was toetsing van de stelling van de Studiegroep Openbaar Bestuur dat differentiatie in (regionale) governance resulteert in economische groei en ontwikkeling.

Tilburg University en Universiteit Utrecht: Martijn Groenleer, Erik Stam, Pieter Tordoir, Michael Verba, Christiaan Broekman en Roderik Ponds

[Onderzoeksrapport \(PDF\)](#)